

a) Az eperjesi collégium részéről küldetett:

A rejtélyes kastély.

Irta: Sztrilich Béla, VIII. oszt. t.

Nyáron történt. Egy szép derült napon, augusztus hónapban lehetett, kisebbszerű kirándulásra indultam a hegyek közé, Magyarország hegyes, völgyes felvidékének egyik legszebb, legregényesebb tájékára. Ott barangoltam egész nap a tündérszép vidéken; bejártam a sűrű erdőket, a völgyek virágos réteit, ott andalogtam a százados fák hús árnyékában s hallgattam az erdő apró dalosait.

Az idő eközben már jóval előre haladt s én útnak indultam hazafelé. Ezuttal a rövidebb utat választottam, a mely egy kis falun vezetett keresztül. Mikor közelébe érkeztem a kis falunak, szemembe tűnt egy ódon külsejű, kastélyszerű épület, mely egy emelkedett dombon foglalt helyet. Szemügyre vettem közelebből az épületet. Hatalmas fallal volt bekerítve, négy oldalán egy-egy megrongált, félig összedőlt bástya; a tetőzetet s kőfalait mohával lepték be az idő viharai; a kitört ablak-üvegek helyébe itt-ott bádog vagy átszakított papiros volt ragasztva, az udvarban néhány istálló, félszer, egy-egy hintó tört darabjai, kerekek s több effélék voltak láthatók. Minden a hajdani fényre, pompára s a mostani pusztulásra emlékeztetett. Néma érdeklődéssel szemléltem a rommá lett épületet. Önkéntelenül is visszagondoltam azokra a régi jó időkre. Hirtelen összerezzenem; merengésemből egy érdes, de durva hang riasztott fel: „Keres valakit az úr?“ Hátra fordultam, s egy öreg férfit láttam magam előtt; mellette egy hatalmas, de az évek súlyától meggörnyesztett lompos kutya sompolygott hizelegve, nyalva az öreg kezét. A férfi, mint később kiderült, az ódon kastélyhoz tartozott. Kopott urasági szolgálóztet fődte tagjait, a gombok rég leszakadtak róla; csak zsineggel volt bekötve. Ismételte előbbi kérdését s én szeliden válaszoltam: „Nem keresek senkit, csak nézem ezt a különös épületet, nagyon érdekes! Vagy talán tilos erre járni?“ „Nem tilos az egy cseppet sem — felelé mosolyogva — csak tekintse meg a fiatal úr, ha annyira tetszik; de nincs már azon semmi szép sem... csak volt...“ „És ki lakott itt, kérdém tovább, kíváncsiságomtól ösztönözve, valami mágnás?“ „Szomorú história ez, uram, nagyon szomorú“ felelt az öreg; oda néztem barázdás arzába s mintha köncseppet láttam volna csillogni szemeiben. De érdeklődésem sokkal nagyobb volt, semhogy elhallgattam volna e kérdést: „Maga jó öreg bizonyára idevaló? Ismeri e kastélynak s annak urának történetét, ugyan mondja el kérem, nagyon érdekel.“ Az öreg reám nézett, hosszasan nyugtatta arczomon tekintetét s egykedvűen felelé:

„A mint tetszik, ülünk ide a kőlépcsőre, elmesélem, nem lesz nagyon hosszú, de annál szomorúbb...”

„Körülbelül tíz éve annak, kezdé elbeszélését, itt lakott e kastély ura, az öreg Erdőssy gróf. En akkorban 40-éves java-korabeli férfi voltam s uramnak belső szolgája, komornyikja. Egyedül élt e magános kastélyban, csak én s kedvence Néró, itt rámutatott a földön előtte heverő kutyára, voltunk állandóan körülötte. A többi eselédséggel csak nagy ritkán érintkezett. Elzárkozott a világtól, de azért a ki ismerte mindenki szerette. Aldott jó ember is volt az öreg gróf. Isten nyugosztalja. De gondját is viseltem az uramnak, vigyáztam reá, mint szemem fényére, úgy hogy többször főlőhajtott: Köszönöm Mihály, már látom, én neked ezt soha meg nem hálálhatom, mi is lenne belőlem, ha te nem volnál. És az öreg Mihály keserű, szánakozó mosolylyal emlékezett vissza ura elismerésére; majd folytatá: de szeretett még kivülem is valakit, vagy jobban mondva valamit és talán még jobban, ezt a kutyát ni; ehhez is egy kis történet fűződik, a mely különben összefüggésben áll a kastély urának történetével is. Az öreg gróf egy izben, vadászatról hazajövet, az erdő sűrűjéből kutya-vonítást vélt hallani, figyelmes lön a különös hangokra, s arra felé irányítá lépteit s csakhamar megértette a szokatlan zaj okát. Egy odvas fa tövében egy róka s egy csinos, de igen fiatal vadászkutya marakodtak. A kutya kétségbeesetten védekezett ellenfelével szemben, de a harcz a jóval erősebb róka előnye folytán kétségkívül az előbbinek vesztével végződött volna, ha az öreg gróf egy jól irányzott puskaövéssel le nem teríti a rókát. A kutya halás tekintetet vetett megmentőjére, oda ugrott hozzá s farkesóválva nyalogatta a gróf kezeit s olykor-olykor dühös morgással rohant a már kimult rókára. Azóta azután Nérót, ezt a nevet mi adtuk később neki, el sem lehetett választani urától. Ott volt állandóan körülötte; együtt kelt, együtt feküdt le urával, elkísérte mindenüvé. Egyszer a gróf egy vadászon megsebesült; operációnak kellett magát alávetni. Senkit sem engedhettünk be hozzá. Kutyája, a mint el akartuk távolítani, olyan vonítást vitt véghez, hogy kénytelenek voltunk benn hagyni ura mellett. S az okos állat meg sem moczczant a műtét alatt, mintha tudta, érezte volna, hogy az urán segíteni fog, hogy az orvosok szereikkel nem gyilkolni, hanem gyógyítani akarnak; szerette is ura, de meg is érdemelte. Egyszer a gróf kis unokáját mentette ki a vízből, mikor már fuldoklott, s önelküle oda vezett volna. Azóta szerette meg annyira s mikor már halálos ágyán feküdt, utolsó szavaival is gondjaimra bizta kedves kutyáját. A mi urunknak nem voltak rokonai, egy unokaöcsésén kívül, a ki külföldön végezte tanulmányait s a kire nagybátyja egész öröksége várt. Mikor az öreg gróf megbetegedett, magához hívatta egyetlen rokonát, Erdőssy Tihamért, tudatta vele beteg-

ségét, aggodalmát, bogy érzi halála közeledtét, s egyszersmind végrendelkezését, hogy összes vagyonát reá hagyja. Az idő haladt, haladt, de a gróf sejtelve korai volt; nem halt meg. Erős természete le tudta győzni betegségét. Ez azonban a fiatal grófnak sehogysen tetszett. Pénz kellett neki és pedig sok pénz. Baján segitendő, pokoli tervet gondolt ki. Sikerült tetemes összeg ígérete által az öreg gróf két cselédjét reá vennie, hogy urukat adandó alkalommal bármely úton-módon láb alól tegyék el. Bármily furfanggal, agyafurtsággal készítette tervét, valamit mégis számításán kívül hagyott. Es ez a valami volt az, a mi meghiusította nemcsak a tervet, hanem őt magát is koldusbotra juttatta. Nem jutott eszébe a „kutyahűség”. Néró ugyanis állandóan gazdája mellett aludt a legbelsőbb szobában. Mikor a két felbérelt gyilkos behatolt az öreg gróf hálószobájába, a hű állat nesztét vevén az urát fenyegető veszélynek, csodálatra méltó elszántsággal rohan az urát fojtogató cselédre, hiába küzdött ellene, néhány perc alatt agyonharapta. Aztán a másik orgyilkosnak rohant. El kellett volna vesznie annak is. Hanem csoda történt. A helyett, hogy megmarja, kérő nyűszköléssel ült eléje. Aztán azzal a velőkig ható síró nyivással, mivel hasonló lelkes állatok érzésüknek adnak kifejezést, nyalta végig a megdőbbent orgyilkos rémülettől s a benső küzdelemtől megdermedt jobbját. Azt, a mely a gyilkos tört szorongatta. S ez a pillanat két embert mentett meg. A hálószobájában eszméletlenül fekvő grófot, s az orgyilkosságra vállalkozó másik cselédet. Az előtte nyöszörgő állat szemeiből könnyörgést és elszánt dacot, irgalmat és bosszuállást látott maga felé csillogni. Utálattal hajította el a törét az ablak alatt esobogó folyó hullámaiba. Zajt ütött. A halottat elvitték. Senki sem tudta meg, hogy bűntársa is volt. Az öreg gróf se; pedig ott járt-kelt körülötte szüntelen. A gróf, habár unokaöccsese terve meghiusult, nem sokkal élte túl az ellene tervezett merényletet. A fiatal grófot pedig, kinek sikerült kikerülni a földi igazságszolgáltatás büntető kezét, elérte a nemezis. Vagyonja nem volt, mivel azon idő alatt, mely a végzetes merénylet és nagybátyja halála között eltelt, az a bank, a melynél öröksége le volt téve, megbukott. Földönfutóvá lett, míg végre a tengeren hullámsírban lelte halálát. Vele kihalt az egész grófi család, a kastélyt nem gondozta senki. Én lakom benne egyedül s azt a kis pénzt, a mi az én és kutyám fentartására szükséges, napszámmal szerezem meg. Nos ez az, a mit e kastély történetéről elmondhattam.

Az öreg elhallgatott s tenyerébe támasztotta fejét. Résztel tekintetem reá s a vén kutyára. A volt komornyik most megtörte a csendet, reám nézett rideg közönnnyel, elszántsággal szólt hozzám: De hátra van még valami. Az úr kérdezhetné, hogy hát honnan tudom én mindezt, holott a bűntett titok maradt a világ előtt. Nos az igen egyszerű. Emlékszik

még, hogy említettem, hogy a másik orgyilkos megmenekült s daczára annak ott járt-kelt a kastélyban. Ez nem is mondta meg azt senkinek, csak... most magának. Mert tudja meg, az a gazember, ki ura jótéményét azzal hálálta meg, hogy hitvány pénzért élete ellen tört, az orgyilkos... az... én... vagyok. Elborzadva, rosszul titkolt félelemmel tekintetem az agg arczába. E szörnyű büntett elkövetése, folytatá elbeszélését az öreg, melynek ha kivitelében nem is, de segédkezésben magam is részese voltam, bántott; mardosta szívemet a lelki furdalás. De daczára a szörnyü, reám nézve oly bectelen emléknek, mely a kastélyhoz fűzött, nem tudtam attól megválni. Jó uram, ki soha meg sem álmodta volna szolgája ily aljasságát, még első betegsége alkalmával lelkemre kötötte kedves kutyája gondozását, egyszersmind szabad lakást biztosított nekem e kastélyban halála esetére. Felébredt lelkiismeretem a jó útra térített. Hogy csak némileg is jóvá tegyem a bűnömöt, teljesen átengedtem magam egykori uram utolsó akarata teljesítésének. Jobban viseltem gondját e kutyának, mint tulajdon magamnak. S ez a hű állat volt egyedüli vigaszom elhagyatottságomban, s most is az. A jó Néró észrevette, hogy szeretett ura jó indulattal viseltetett irántam, ő is vonzódtott hozzám, s midőn a gróf úr meghalt, azzal az odaadó hűséggel, a melyre csak képes egy állat, vette körül második urát. Ott volt mindig a sarkamban, lehajtott fővel, lassan kullogott utánam; soha egy perczre sem hagyott el. Állat az istenadta s mégis oly sok benne az emberi. Egykori vidorsága a gróf elhunytával egyszerre megszűnt. Miniha tudta, érezte volna, hogy mit veszett jó ura halálával. Hosszu évek nyomasztó egyhangu napjait éltük át egymással, ragaszkodásunk a lehető legbensőbbé, legszorosabbá vált. S Néró még külső hasznomra is válik. Ritkán járok ki a faluba, visszahuzódom teljesen, gyűlölöm az embereket s félek tőlük. Ezért aztán Néró jár ki helyettem, s a mire szükségem van, azt felirom egy darab papirosra, kosarat akasztok nyakába s ő elhoz mindent hűségesen. S mikor elismerésem kifejezéseül végig simogatom, oly gyengéden simul hozzám, oly halálával nyalogatja kerges tenyeremet, hogy biz én mindannyiszor könyezem. Hogyne! Mikor rám tekint az ő szép nagy szemével, melyekből a legtisztább, legőszintébb ragaszkodást olvasom ki, eszembe jut ilyenkor az a sok aljas hazug ember, a kinek emberi alakja csak álarcz, hitványabb az utolsó állatnál.

Eddig tartott az öreg elbeszélése. Az idő már jó későre járt, s én szívélyes búcsút vettem az egykori komornyiktól s siettem hazafelé. A hallott történetet sohasem felejttem el. Az egész úton azzal foglalkoztam; a legmélyebb meghatottsággal gondoltam a hű állatra, nemének sorsa pedig jogos méltatlansággal, keserűséggel töltötte el keblemet. Mennyi bánalmazásnak van kitéve a „felvilágosodott“ emberiség részéről!

A legkiáltóbb irónia! S marad mindaddig, míg az emberi nem a felvilágosodás igazi útjára lépve, a humanitás minden terén nyilvánuló elveit hangoztatva az alsóbb foku teremtmények iránti kötelezettségeinek teljesen eleget tenni nem fog.

b) A nagykanizsai r. k. főgymnasium részéről küldetett:

H a n z i.

Irta: *Kereskedő László*, VII. o. t.

Jelige: Állathűség nem ritkább mint emberhűség.

A feltámadás ünnepe táján, mikor a nagy természet életre pezsdül a hosszú szendergésből, óhajtásaim óhajtása mindig az, hogy szünidőmet abban a rokonszenves, csues-ivű erdészlakban tölthessem. . . .

Egy merész lejtésű hegynek aljában rótták egymásba százados, kopást nem ismerő köveit.

Finoman ívelt ódon homlokzata előtt virágos kert pompázik, fészlő bimbókkal, tekervényes, sima-járásu utakkal; mögötte fenyves zúg, szívet-szervet edző léggel.

Áradozott lelkem a boldogságtól, hogy a legutóbbi alkalommal jó sorsom ismét ama kies hajlék felé vitt.

Repesett szívem örömében, mert a rokoni szeretet tanyájára, ölelő karok közé mentem.

De ujjongtam akkortájtban az ébredő tavasz lehellenén is. . . .

* * *

Megérkeztem után másodnap a virradat már nem talált fekvőhelyemen. Alig pirult el az égbolt keleti alja a szűz hajnal esőkján, alig hunytak le a bágyadt csillaglángok a sötétzölden tornyosuló, fenyvektől borított hegyek mögé, már is talpon voltam, hogy megjárjam a ház tájkát.

A kert nyíló virágai közé siettem; az üde pázsit is megfürdött velük a reggeli harmatban; gyöngye fűszálain a hajnal könyvével játszott a kelő nap gyér sugara; a gondos női kezekkel arányos formákra nyesett bokrok, cserjék bogán madárdal csattogott.

Lelkemig hatott a természet gyönyörű ébredése; me-rengve jártam-keltem a fenyves alján, majd meg a kertnek kigyózó, ibolyákkal szegélyezett ösvényein, míg álmodozásomból fel nem rezzentett néhány haragos, szakgatott „kár“ „kár“, szárnyesapkodás, meg aztán valami fehérnép kiabálása, mely szidás is volt, meg élénk tiltakozás is.

Alig indultam néhány lépéssel a hely színe felé, már is azon vettem észre magamat, hogy kedves, régi ismerősöm,